

УДК 314.15:39(477)

ORCID iD 0000-0003-2605-5934

О.О. Хроненко**КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ПРОСТОРІ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ:
ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ У ВИГНАННІ**

Стаття присвячена дослідженню феномену «ідентичності у вигнанні» серед українських громад, що були змушені покинути свої міста внаслідок окупації з 2014 року та особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року. У центрі уваги – трансформація локальної, персональної та національної ідентичності в умовах втрати території, спільноти та культурного середовища. Проаналізовано ключові культурні практики, які підтримують українські переселені громади: меморіальні ініціативи, мистецькі проекти, створення цифрових архівів та музеїв, освітню й волонтерську діяльність, формування нових символічних просторів пам'яті. Окрема увага приділена досвіду Маріуполя, Мелітополя, Бердянська, Енергодара та Сєвєродонецька як прикладам самоорганізації та збереження міської суб'єктності в екзилі. Показано роль мистецьких практик – зокрема діяльність театру «Conception» та переселеного колективу Маріупольського драматичного театру – як інструментів переосмислення травми та репрезентації досвіду війни. Розглянуто ініціативи з відбудови та міжнародної співпраці, що формують підґрунтя для майбутньої реінтеграції деокупованих територій. Зроблено висновок, що українські громади у вигнанні створюють нові моделі культурної тяглості, солідарності та збереження локальної спадщини, які стають важливим ресурсом для майбутнього відродження міст.

Ключові слова: культурна ідентичність, вигнання, вимушені переселенці, міські спільноти, Маріуполь, Мелітополь, Бердянськ, Енергодар, Сєвєродонецьк, культурна пам'ять, цифрові громади.

DOI 10.34079/2518-1343-2025-15-30-173-182

Постановка проблеми. Окупація українських міст після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, призвела до масових вимушених переміщень населення, коли люди залишили свої домівки та звичне соціокультурне середовище. Вимушене переселення поставило перед громадами необхідність зберегти локальну та національну ідентичність, підтримати культурну пам'ять і адаптуватися до нових соціокультурних умов. Дослідження практик культурного вигнання, таких як меморіальні ініціативи, мистецькі й освітні проекти, цифрові спільноти та волонтерські мережі, дозволяє оцінити стратегії збереження ідентичності, соціальної стійкості та колективної пам'яті українських громад. Крім того, аналіз таких практик має важливе значення для підготовки до післявоєнної реінтеграції окупованих міст та формування ефективної культурної політики, яка забезпечить відновлення локальної спадщини, соціальної згуртованості та перспективи повернення громад до рідних територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження останніх років показують, що українські переселенці під час війни активно формують нові моделі ідентичності, поєднуючи особисті, локальні та національні аспекти (Kiselyova and Ivashchenko, 2025). Важливим є підхід, який враховує емоційний та соціальний вплив вимушеного переселення на психологічну стійкість внутрішньо переміщених осіб.

Аналіз адаптаційних практик ВПО показує, що громади створюють культурні та освітні простори у вигнанні для підтримки локальної ідентичності (Borysenko, 2023). Дослідження національно-культурної ідентичності в умовах гуманітарних викликів підкреслює значення культурних практик для збереження спадщини та міжпоколіннєвої передачі знань (Tsybuliak, Popova, Lopatina and Suchikova, 2024). Досвід інтеграції переселенців у нових регіонах висвітлює соціально-економічні та освітні виклики, які визначають успіх адаптації (Havryliuk, 2024; Kolomyichuk, 2023). Крім того, міжнародні проекти та співпраця з містами-побратимами підсилюють символічну присутність ВПО та сприяють підтримці колективної пам'яті.

Мета статті – дослідити феномен культурної ідентичності українських громад із окупованих міст (Маріуполь, Мелітополь, Бердянськ, Енергодар, Северодонецьк) у контексті вимушеного переміщення, проаналізувати практики збереження локальної ідентичності в умовах вигнання та окреслити їхнє значення для майбутньої реінтеграції та відновлення культурного середовища.

Виклад основного матеріалу. Ідентичність у вигнанні – це поєднання персональної, локальної та національної самоідентифікації, трансформованої досвідом втрати території, спільноти та культурного середовища. Для українських громад найбільш характерними наразі залишаються:

- посилення емоційного зв'язку з рідним містом;
- переосмислення локальних історій;
- формування нових способів символічної присутності втраченого простору.

На сьогодні українські громади з Маріуполя, Мелітополя, Бердянська, Енергодара, Северодонецька та інших міст створюють і підтримують наступні практики:

- Меморіальні ініціативи: дні міста у вигнанні, вшанування загиблих, збереження пам'яті про зруйновані культурні об'єкти (*проект КВ «Маріупольський краєзнавчий музей» «Маріуполь пам'ятає»*).
- Мистецькі практики: виставки, читання, музичні події, які репрезентують «втрачені міста» (*виставка, присвячена архітектурі Маріуполя «Зруйнована, але не знищена», виставка плакатів, створених спільнотою переселенців «Ми – Бердянськ» тощо*).
- Освітні та дослідницькі проекти: архівування свідчень, створення цифрових музеїв, документування локальної історії (*Музей пам'яті «Енергодар – це Україна» в Запоріжжі; Електронний каталог Маріупольського краєзнавчого музею тощо*).
- Повсякденні ритуали: вживання локальних говірок, традиційні рецепти, символічне використання місцевих топонімів і назв.
- Волонтерські мережі: взаємодопомога як форма переосмислення громади у вигнанні.
- Водночас українські вимушені переселенці стикаються з:
 - відчуттям «втрати місця» та «розриву між минулим і теперішнім»;
 - кризою локальної ідентичності, коли місто існує лише в пам'яті або окуповане;
 - травмою війни, що ускладнює культурну творчість;
 - інтеграційними труднощами в нових громадах;
 - ризиком «розмивання» культурних традицій без постійного простору для їх відтворення;

- необхідністю вибудовувати нові наративи, які поєднують досвід втрати з перспективою повернення (Марущак, 2023).

За роки повномасштабної війни з РФ переселенці з окупованих територій створюють альтернативні «малі батьківщини» у нових містах. Зокрема, це ініціативи діаспорного типу (клуби, об'єднання, культурні хаби); розвиток цифрових громад у соцмережах; креативні простори для мистецтва і самоорганізації; формування нової ідентичності «міста-пам'яті» – наприклад, «Маріуполь у вигнанні», «Мелітополь у вигнанні».

Маріупольська спільнота виявилася однією з наймасштабніших і найбільш організованих переселених громад в Україні.

Так, була створена мережа центрів I'Mariupol у понад 10 містах України, де можна отримати: гуманітарну допомогу, психологічну підтримку, юридичний супровід, освітні програми (Асоціація міст України, 2023). Крім цього у Дніпрі. Працює Little Mariupol Svoi – культурний хаб, створений переселенцями з Маріуполя, щоб мати «свій простір» – не просто центр підтримки, а місце, де можна зустрічатися, організовувати мистецькі й громадські події, відчувати приналежність (Суспільне Дніпро, 2022).

Водночас актори Маріупольського драматичного театру, який був зруйнований під час облоги, створили нову трупу та репетирують в Ужгороді. Вони грають п'єсу «Mariupol Drama», яка розповідає про переживання у театрі під час обстрілів. Така мистецька практика – досить потужний спосіб зберегти наратив Маріуполя, його трагедію й дух опору. Наразі колектив гастролює Україною та Європою, продовжуючи свою місію як символ пам'яті про знищений театр.

28 липня 2022 року у Театрі на Подолі відбулася прем'єра вистави «Обличчя кольору війна» Театру авторської п'єси «Concertion», присвячена Маріуполю та його мешканцям. Постановка, створена на основі реальних свідчень акторів, відтворювала досвід перших тижнів облоги: життя під постійними обстрілами, відключення світла, вимушене перебування у підвалах, втрату близьких. Глядацька зала була переповнена, а реакція публіки засвідчила глибокий емоційний ефект вистави.

Режисер і художній керівник театру Олексій Гнатюк майстерно поєднав драматургію, вокальні й хореографічні елементи та сучасні технічні засоби. Візуальний супровід, створений куратором Андрієм Палатним (фото Є. Сосновського, графіка Д. Немировського, ілюстрації М. Кондратенко), посилив документальну виразність вистави (Демідко, 2022). За словами київського міського голови Віталія Кличка, актори «не грали – вони розповідали те, що пережили» (Катаєва, 2022).

Акторська гра вирізнялася високою психологічною достовірністю: кожен учасник передавав власну історію, що забезпечило автентичність і сильний емпатичний вплив. Як зазначили актори Дмитро Гриценко та Катерина Калмикова, вистава дала можливість висловити те, що досі переживають маріупольці (Демідко, 2022).

У 2025 розпочато будівництво кварталу соціального житла для переселенців у Білій Церкві. Після 2022 року однією з центральних інституцій, що зберігає і відтворює маріупольську ідентичність у вигнанні став Маріупольський державний університет. Його роль набагато ширша, ніж освітня: університет перетворився на культурний, символічний і науковий центр пам'яті про місто (Хмарочос, 2025).

Ініціативи на кшталт соціального житла ("Mariupol Reborn", I'Mariupol Housing) можуть стати моделлю для післявоєнного відродження. Вони демонструють, як можна забезпечити переселенців гідним житлом, одночасно зберігаючи спільноту й культурну ідентичність. Зокрема, через ініціативу Mariupol Reborn був представлений план відбудови Маріуполя на міжнародному рівні – офіційно його показали на 19-ій міжнародній архітектурній бієнале в Венеція у 2025 році. Це важливий жест: спроба повернути Маріуполь як тему публічного, міжнародного обговорення.

Подібні ініціативи – коли переселенці та активісти Маріуполя виступають не просто як ВПО, а як діячі, які формують майбутнє свого міста у нових формах – підсилюють відчуття колективної ідентичності та дають голос маріупольській громаді на міжнародній арені (ReMariupol, 2024).

Мистецькі й освітні проекти, архіви й цифрові музеї можуть лягти в основу майбутньої культурної політики при реінтеграції окупованих територій – допомагати не лише відновити інфраструктуру, але й “воскресити” пам’ять, наративи, ідентичність.

Партнерства з міжнародними організаціями (донорами, урядами, фондами) – як це вже відбувається у випадку меморандумів (наприклад, між Маріуполем та Цюрихом) – можуть дати ресурсну підтримку громадам в екзилі й підготувати їх до повернення.

Маріуполь фактично створює «місто поза містом» – паралельну інфраструктуру, що зберігає ідентичність, культуру та управлінські механізми.

Громада Мелітополя після окупації швидко організувала паралельні освітні, культурні та адміністративні інституції у евакуації. Освітні заклади – університети, коледжі та школи – продовжили навчання у Запоріжжі, Львові та інших містах, що дозволило забезпечити безперервність освітнього процесу та підтримати студентів і учнів у критичний період. Культурні ініціативи включали збереження та оцифрування артефактів Мелітопольського краєзнавчого музею, документування викрадень історичних пам’яток та створення цифрових архівів локальної історії, що дає змогу зберігати пам’ять про місто навіть у його відсутності на карті. Громадські осередки Мелітопольської міськради, що функціонують у евакуації, забезпечують адміністративні послуги для мешканців, які виїхали, зокрема оформлення документів, соціальну підтримку та юридичну допомогу. Мелітопольці роблять акцент на освіті та інституційній безперервності, формуючи відчуття міської суб’єктності навіть без фізичного контролю над територією, що підтримує колективну ідентичність і готовність громади до відновлення міста після звільнення (Цензор.НЕТ, 2022).

Бердянська громада вирізняється високою активністю волонтерського середовища, яке почало формуватися ще до 2022 року і швидко адаптувалося під умови війни. Активними є осередки внутрішньо переміщених осіб у Запоріжжі, Дніпрі та Одесі, які координують гуманітарну допомогу, надають підтримку освітнім закладам та організують культурні й пам’ятні заходи на підтримку громади. Значну роль відіграють неформальні волонтерські спільноти, які підтримують взаємодію між переселенцями, допомагають у соціальній адаптації та збереженні локальної культури (Primorka.city, 2024). Молодіжні ініціативи, освітні проекти та культурні події формують горизонтальні зв’язки всередині громади, сприяючи збереженню історичної пам’яті та міської ідентичності. Загалом бердянці утримують власну культурну суб’єктність через активну взаємодопомогу, волонтерство та створення майданчиків для самовираження.

Громада Енергодара активно використовує мережу Центрів допомоги евакуйованим у Запоріжжі, Дніпрі та Києві, які стають осередками громади та підтримки соціальних зв’язків. У цих хабах переселенці можуть отримувати гуманітарну допомогу, психологічну підтримку, юридичні консультації та брати участь у культурних і освітніх заходах. Центри також слугують місцями зустрічей, обговорень і взаємодопомоги, що допомагає протистояти відчуттю «розірваності» через втрату міста. Таким чином, Енергодар формує модель міжміської солідарності, де спільнота відновлює свої соціальні та культурні зв’язки через партнерства між містами, створюючи майданчики для обміну досвідом і підтримки громади (Congress.gov.ua, 2023).

Северодонецька громада має особливий досвід двох хвиль вимушеного переселення – у 2014 та 2022 роках. Це сформувало специфічну культуру мобільності,

здатність швидко адаптуватися до змін та підтримувати колективні структури у нових умовах. Відновила роботу Сєверодонецька ВЦА, яка надає адміністративні послуги у повному обсязі, а освітні установи Луганської області вже з 2014 року діють в евакуації, що стало основою нової хвилі переселення. Громада демонструє високий рівень адаптивності та інституційної гнучкості, здатна підтримувати освітні та культурні процеси, координацію адміністративних структур та волонтерських ініціатив навіть за відсутності контролю над містом (UKR.NET, 2022). Це дозволяє зберігати колективну пам'ять, підтримувати культурну ідентичність та готуватися до післявоєнного відновлення міста.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, попри системні репресії окупаційної влади, руйнування культурної інфраструктури та спроби нав'язати російський культурно-ідеологічний дискурс, українські громади у вигнанні демонструють активний опір культурній асиміляції. Їхня діяльність охоплює кілька ключових напрямів.

По-перше, формуються альтернативні наративи, що протистоять російській пропаганді та маніпулятивним історичним інтерпретаціям. Прикладом є проекти КУ «Маріупольський краєзнавчий музей», «Маріупольський факт/фейк», численні цифрові архіви, документальні ініціативи та медіаплатформи, які відновлюють і зберігають історичну правду про місто, фіксують свідчення очевидців, документують злочини окупаційної влади й транслюють їх у публічний простір. Таким чином, громади в екзилі не лише зберігають власну пам'ять, а й протидіють інформаційній окупації.

По-друге, важливим чинником стійкості є відтворення мовних, релігійних і мистецьких практик, що формують культурну основу громади. Мовні клуби, церковні служби, фольклорні гурти, театральні студії, творчі майстерні та освітні програми сприяють збереженню культурної тяглості та міжпоколінневої трансмісії. Особливої ваги набувають ті форми, які були під заборорою або під тиском ще до повномасштабного вторгнення, зокрема українська мова, локальні історії, регіональні культурні традиції Надазов'я.

По-третє, громади у вигнанні активно працюють над міжнародною комунікацією, популяризуючи знання про свої міста на різних платформах – у культурних інституціях, університетах, ЗМІ, мистецьких проєктах, на конференціях та форумах. Презентації візії відбудови, участь у міжнародних бієнале, проєкти співпраці з містами-побратимами (як-от Меморандум між Маріуполем і Цюрихом) сприяють формуванню глобальної підтримки та створенню символічної присутності міста у світовому просторі.

По-четверте, важливою практикою є збереження безпечного зв'язку з тими, хто залишився в окупації: підтримка родин, передача інформації, взаємодія з місцевими ініціативами, консультаційна й психологічна допомога. Хоча така комунікація обмежена та вимагає обережності, вона підтримує відчуття єдності та спільного майбутнього.

Узагальнюючи, ідентичність у вигнанні слід розглядати як динамічний і багатовимірний процес, що поєднує індивідуальну та колективну пам'ять, культурні практики, комунікативні мережі та спільне прагнення повернення. Ці практики дозволяють переселенцям підтримувати зв'язок із рідним містом, опрацьовувати травматичний досвід, зберігати культурну суб'єктність та формувати нові моделі колективної взаємодії.

Українські громади демонструють унікальну культурну стійкість, створюючи паралельні інституції, архіви, мистецькі ініціативи та системи взаємопідтримки, які фактично функціонують як «міста у вигнанні». Саме ці моделі можуть стати основою для майбутньої післявоєнної реінтеграції окупованих територій, відновлення місцевих

спільнот, відтворення локальної ідентичності та справедливого відродження українських міст.

Подальші дослідження можуть зосередитися на комплексному аналізі впливу культурних практик у вигнанні на формування колективної ідентичності та психологічну стійкість переселенців. Цікавим напрямом є порівняння досвіду різних українських громад – Маріуполя, Мелітополя, Бердянська, Енергодара, Северодонецька – для виявлення специфіки локальних стратегій збереження культурної спадщини та адаптації в нових соціокультурних середовищах. Варто також досліджувати роль мистецьких ініціатив, цифрових платформ і соціальних хабів у підтримці громадської активності та міжнародної репрезентації переселенців. Подальші роботи можуть розглянути ефективність таких практик для післявоєнної реінтеграції та відродження міст, а також визначити механізми інтеграції досвіду вигнання у національні культурні політики і програми відновлення. Крім того, перспективним є міждисциплінарний підхід, який поєднує культурологію, соціологію, психологію та урбаністику для комплексного аналізу процесів ідентичності у вигнанні.

Бібліографічний список

- Borysenko, V., 2023. Adaptation Processes Among Internally Displaced Persons in Ukraine During the Russia-Ukraine War in the XXIst Century. *Folk Art and Ethnology*. 4 (400). P. 29–38. DOI: <https://doi.org/10.15407/nte2023.04.029> Available at: <https://www.semanticscholar.org/paper/Adaptation-Processes-Among-Internally-Displaced-in-Borysenko/31bfe6564ccba33fc72cfd0a79fd1a1f3b510acb> (Accessed 03.12.2025).
- Havryliuk, O., 2024. Socio-Economic Challenges of Integration and Spatial Distribution of War-Induced Internally Displaced Persons. *Demography and Social Economy*. 1 (2024). P. 114. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.114> Available at: <https://ojs.dse.org.ua/index.php/dse/article/view/170> (Accessed 03.12.2025).
- Kiselyova, Y. and Ivashchenko, V., 2025. Ukrainian Academics in Forced Migration Caused by the Russian–Ukrainian War: Problems of Identity. *Central and Eastern European Migration Review*, 14(1), pp. 139–159. DOI: 10.54667/ceemr.2025.06 Available at: <https://ceemr.uw.edu.pl/vol-14-no-1-2025/articles/ukrainian-academics-forced-migration-caused-russian-ukrainian-war-problems> (Accessed 03.12.2025).
- Kolomyichuk, O., 2023. Seeking Refuge in the Ciscarpathian Region: Identification Self-Reflections of Internally Displaced Persons. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 22(25), pp. 28–35. DOI: <https://doi.org/10.15407/mue2023.22.028> Available at: https://www.researchgate.net/publication/385546133_Seeking_Refuge_in_the_Ciscarpathian_Region_Identification_Self-Reflections_of_Internally_Displaced_Persons (Accessed 03.12.2025).
- Tsybuliak, N., Popova, A., Lopatina, H. and Suchikova, Y., 2024. In a Stranger's House: Social Isolation of Internally Displaced People in Ukraine During Wartime. *Human Affairs*. 35 (2). DOI: 10.1515/humaff-2024-0027 Available at: <https://cnrs.hal.science/hal-05261493/document> (Accessed 03.12.2025).
- Асоціація міст України, 2023. Центри І'Маріупол як приклад стійкості та взаємодії громад у воєнний час. *Асоціація міст України*. [онлайн] Доступно: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/best_stories_of_resilience_and_co-action_in_communities_in_time_of_war.pdf (дата звернення: 17.11.2025).
- ReMariupol, 2024. *Візію відбудови Маріуполя представили на Венеціанській бієнале*. [онлайн] Доступно: <https://remariupol.com/news/viziyu-vidbudovy-mariupolya-predstavlyu-na-venetsianskiy-biyenalaye> (дата звернення: 03.12.2025).

- Демідко, О., 2022. Маріупольці вразили своєю прем'єрою киян. *Донбас24*. 29 липня. Доступно: <<https://donbas24.news/news/mariupolci-vrazili-svojeju-premjeroju-kiyan>> (дата звернення: 19.05.2023).
- UKR.NET, 2022. З Северодонецька до Кам'янець-Подільського переїхав Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. [онлайн] 17 березня. Доступно: <<https://www.ukr.net/news/details/society/90372905.html>> (дата звернення: 19.11.2025).
- Катаєва, М., 2022. Подих війни на сцені: у столиці презентують виставу маріупольського театру. *Вечірній Київ*. Доступно: <<https://vechirniy.kyiv.ua/news/69482/>> (дата звернення: 17.05.2023).
- Марущак, Л., 2023. Громади не мають чекати: про евакуацію культурної спадщини під час війни. *Децентралізація України*. Доступно: <<https://decentralization.gov.ua/news/18446>> (дата звернення: 19.11.2025).
- Primorka.city, 2024. *Ми не «східняки», а постраждали від війни: як бердянці стикаються з упередженням ставленням до ВПО*. [онлайн] 20 червня. Доступно: <<https://primorka.city/articles/366169/mi-ne-shidnyaki-a-postrazhdali-vid-vijni-yak-berdyanci-stikayutsya-z-uperedzhenim-stavlenniam-do-vpo>> (дата звернення: 18.11.2025).
- Хмарочос, 2025. *У Білій Церкві збудують квартал соціального житла для переселенців із Маріуполя*. [онлайн] Доступно: <<https://hmarochos.kiev.ua/2025/11/14/u-bilij-czerkvi-zbuduyut-kvartal-soczialnogo-zhytla-dlya-pereselencziv-iz-mariupolya/>> (дата звернення: 18.11.2025).
- Цензор.НЕТ, 2022. *Усі навчальні заклади Мелітополя переїхали до Запоріжжя, навчання розпочнеться онлайн*. [онлайн] 31 серпня. Доступно: <https://censor.net/ua/news/3364339/usi_navchalni_zaklady_melitopolya_pereyihaly_do_zaporijjya_navchannya_rozpochnetsya_u_veresni_v_onlayinformati> (дата звернення: 19.11.2025).
- Суспільне Дніпро, 2022. *Це буде культурний хаб: у Дніпрі спільнота переселенців з Маріуполя відкрила простір "Little Mariupol Svoi"*. [Онлайн] Доступно: <<https://suspilne.media/dnipro/291318-ce-bude-kulturnij-hab-u-dnipro-spilnota-pereselenciv-z-mariupola-vidkrila-prostir-little-mariupol-svoi/>> (дата звернення: 17.11.2025).
- Congress.gov.ua, 2023. *Центри допомоги евакуйованим енергодарцям: осередки незламності та єдності громади*. [онлайн] Доступно: <<https://www.congress.gov.ua/tsentry-dopomohy-evakuyovanym-hromadianam-z-enerhodara-oseredky-nezlamnosti-ta-iednosti-hromady/>> (дата звернення: 19.11.2025).

References

- Borysenko, V., 2023. Adaptation Processes Among Internally Displaced Persons in Ukraine During the Russia-Ukraine War in the XXIst Century. *Folk Art and Ethnology*. 4 (400). P. 29–38. DOI: <https://doi.org/10.15407/nte2023.04.029> Available at: <<https://www.semanticscholar.org/paper/Adaptation-Processes-Among-Internally-Displaced-in-Borysenko/31bfe6564ccba33fc72cfd0a79fd1a1f3b510acb>> (Accessed 03.12.2025).
- Havryliuk, O., 2024. Socio-Economic Challenges of Integration and Spatial Distribution of War-Induced Internally Displaced Persons. *Demography and Social Economy*. 1 (2024). P. 114. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.114> Available at: <<https://ojs.dse.org.ua/index.php/dse/article/view/170>> (Accessed 03.12.2025).

- Kiselyova, Y. and Ivashchenko, V., 2025. Ukrainian Academics in Forced Migration Caused by the Russian–Ukrainian War: Problems of Identity. *Central and Eastern European Migration Review*, 14(1), pp. 139–159. DOI: 10.54667/ceemr.2025.06 Available at: <<https://ceemr.uw.edu.pl/vol-14-no-1-2025/articles/ukrainian-academics-forced-migration-caused-russian-ukrainian-war-problems>> (Accessed 03.12.2025).
- Kolomyichuk, O., 2023. Seeking Refuge in the Ciscarpathian Region: Identification Self-Reflections of Internally Displaced Persons. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 22(25), pp. 28–35. DOI: <https://doi.org/10.15407/mue2023.22.028> Available at: <https://www.researchgate.net/publication/385546133_Seeking_Refuge_in_the_Ciscarpathian_Region_Identification_Self-Reflections_of_Internally_Displaced_Persons> (Accessed 03.12.2025).
- Tsybuliak, N., Popova, A., Lopatina, H. and Suchikova, Y., 2024. In a Stranger’s House: Social Isolation of Internally Displaced People in Ukraine During Wartime. *Human Affairs*. 35 (2). DOI: 10.1515/humaff-2024-0027 Available at: <<https://cnrs.hal.science/hal-05261493/document>> (Accessed 03.12.2025).
- Asotsiatsiia Mist Ukrainy, 2023. Tsentry I’Mariupol yak pryklad stiikosti ta vzaiemodii hromad u voiennyi chas [Association of Ukrainian Cities. I’Mariupol Centers as an Example of Community Resilience and Interaction During Wartime]. *Asotsiatsiia Mist Ukrainy*. [online] Available at: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/best_stories_of_resilience_and_co-action_in_communities_in_time_of_war.pdf (Accessed 17 November 2025). (in Ukrainian).
- ReMariupol, 2024. *Viziuiu vidbudovy Mariupolia predstavyly na Venetsiiskii bienale [The Vision for the Reconstruction of Mariupol Presented at the Venice Biennale]* [online] Available at: <https://remariupol.com/news/viziyu-vidbudovy-mariupolya-predstavyly-na-venetsianskiy-biyenalye> (Accessed 17 November 2025). (in Ukrainian).
- Demidko, O., 2022. Mariupoltsi vrazily svoieiu prem’ieroiu kian [Mariupol residents impressed Kyiv audience with their premiere]. *Donbas24*. 29 liipnia. [online] Available at: <https://donbas24.news/news/mariupolci-vrazili-svojeyu-premjeroyu-kiyan> (Accessed 19 November 2025). (in Ukrainian).
- UKR.NET, 2022. Z Sievierodonetska do Kamianets-Podilskogo pereikhav Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet im. V. Dalia [From Sievierodonetsk to Kamianets-Podilskyi: V. Dahl East Ukrainian National University relocates]. [online] 17 bereznia. Available at: <https://www.ukr.net/news/details/society/90372905.html> (Accessed 19 November 2025). (in Ukrainian).
- Kataieva, M., 2022. Podykh viiny na stseni: u stolytsi prezentuiut vystavu mariupolskoho teatru [The breath of war on stage: a Mariupol theater performance presented in the capital]. *Vechirniy Kyiv*. Available at: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/69482/> (Accessed 17 November 2025). (in Ukrainian).
- Marushchak, L., 2023. Hromady ne maiut chekaty: pro evakuatsiiu kulturnoi spadshchyny pid chas viiny [Communities shouldn’t wait: on the evacuation of cultural heritage during the war. Decentralization in Ukraine]. *Detsentralizatsiia Ukrainy*. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/18446> (Accessed 17 November 2025). (in Ukrainian).
- Primorka.city, 2024. My ne «skhidniaky», a postrazhdali vid viiny: yak Berdyantsi stykaiutsia z uperezhdenym stavlennia do VPO [We are not “Easterners,” we are victims of war: how Berdyansk residents face biased attitudes toward IDPs] [online] 20 chervnia. Available at: <https://primorka.city/articles/366169/mi-ne-shidnyaki-a-postrazhdali-vid-vijni-yak-berdyanci-stikayutsya-z-uperedzhenim-stavlenniam-do-vpo> (Accessed 18 November 2025). (in Ukrainian).

- Khmarochos, 2025. U Bilii Tserkvi zbuduiut kvartal sotsialnoho zhyttia dlia pereselentsiv iz Mariupolia [A social housing quarter for Mariupol evacuees to be built in Bila Tserkva]. [online] Available at: <https://hmarochos.kiev.ua/2025/11/14/u-bilij-czerkvi-zbuduyut-kvartal-soczialnogo-zhytla-dlya-pereselencziv-iz-mariupolya/> (Accessed 17 November 2025). (in Ukrainian).
- Tsenzor.NET, 2022. Usi navchalni zaklady Melitopolia pereikhaly do Zaporizhia, navchannia rozpoczniatsia onlain [All Melitopol educational institutions relocated to Zaporizhzhia; classes will start online] [online] 31 serpnia. Available at: https://censor.net/ua/news/3364339/usi_navchalni_zaklady_melitopolya_pereyihaly_d_o_zaporijjya_navchannya_rozpochnetsya_u_veresni_v_onlayinformati (Accessed 19 November 2025).. (in Ukrainian).
- Suspilne Dnipro, 2022. Tse bude kulturnyi hab: u Dnipri spilnota pereselentsiv z Mariupolia vidkryla prostir “Little Mariupol Svoi” [It will be a cultural hub: Mariupol displaced community opens the space “Little Mariupol Svoi” in Dnipro]. [online] Available at: <https://suspilne.media/dnipro/291318-ce-bude-kulturnij-hab-u-dnipri-spilnota-pereselenciv-z-mariupola-vidkrila-prostir-little-mariupol-svoi/> (Accessed 17 November 2025). (in Ukrainian).
- Congress.gov.ua, 2023. Tsentry dopomohy evakuovanim enerhodartsiam: oseredky nezlamnosti ta yednosti hromady [Assistance centers for evacuated Enerhodar residents: hubs of resilience and community unity]. [online] Available at: <https://www.congress.gov.ua/tsentry-dopomohy-evakuyovanim-hromadianam-z-enerhodara-oseredky-nezlamnosti-ta-iednosti-hromady/> (Accessed 19 November 2025). (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 04.12.2025 р.

O. Khronenko

IDENTITY IN EXILE: CULTURAL PRACTICES AND CHALLENGES FOR UKRAINIAN COMMUNITIES FROM OCCUPIED CITIES

This article examines the phenomenon of cultural exile experienced by Ukrainian communities forced to leave their cities after the occupation that began in 2014 and, more significantly, following the full-scale Russian invasion in 2022. The study focuses on how displaced residents from Mariupol, Melitopol, Berdyansk, Enerhodar, Sievierodonetsk, and other cities preserve and transform their local identities while adapting to new sociocultural environments.

The research identifies several key groups of cultural practices that support community resilience in exile. These include memorial initiatives and commemorative events that maintain collective memory; artistic and creative projects that re-represent destroyed or inaccessible urban spaces; educational and research activities such as digital archives and testimonies; volunteer networks that function as alternative community infrastructure; everyday cultural rituals; and the development of new symbolic “cities-in-exile,” such as Mariupol in Exile or Melitopol in Exile. These practices contribute to the reproduction of cultural memory, strengthen emotional ties with the lost cities, and facilitate social cohesion among displaced populations.

At the same time, the article highlights the challenges faced by communities in exile: the trauma of losing their homes and cultural environment, the fragmentation of social ties, the threat of cultural dilution, and the difficulties of integration into new local contexts. Special attention is paid to how displaced institutions – schools, universities, cultural centers,

and municipal administrations – recreate their functions in new locations, maintaining a sense of continuity and urban subjectivity despite the physical loss of territory.

The findings demonstrate that Ukrainian communities develop innovative models of cultural resilience that allow them not only to preserve their identity but also to shape new forms of collective agency. These models may serve as important foundations for future post-war reintegration and the restoration of liberated cities, offering frameworks for cultural policy, community rebuilding, and memory preservation.

Keywords: *cultural identity, exile, internally displaced persons, Ukrainian cities, community resilience, memory practices, Mariupol, Melitopol, Berdyansk, Enerhodar, Sievierodonetsk, digital communities.*